

DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.02.059>
УДК 027.54(477-25)НБУВ:025.4.06:004.65:61]–048.34

Світлана Галицька,
<https://orcid.org/0000-0001-7902-8580>,
наукова співробітниця,
відділ комплексного опрацювання документів,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)
просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: galizkaya@nbuv.gov.ua

Деталізація структури тематичного навігатора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на прикладі розділу «Охорона здоров'я. Медичні науки»

Мета статті – дослідження процесу деталізації розділів тематичного навігатора з одночасним поглибленням відповідності між бібліотечними класифікаціями, що застосовуються в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського на прикладі розділу «Охорона здоров'я. Медичні науки». **Методологія дослідження** ґрунтується на використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження (узагальнення, системності, класифікації, описовому). **Наукова новизна.** Вперше розглянуто питання деталізації рубрик розділу «Охорона здоров'я. Медичні науки» тематичного навігатора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Наголошено на важливості диференціації рубрик тематичного навігатора і поглиблення відповідності між класифікаціями, що застосовуються в навігаторі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Наведено приклади застосування різних класів Універсальної десятикової класифікації (далі УДК) для побудови індексів, відповідних рубрикам навігатора медичної спрямованості. Зазначено, що деталізація і оснащення відповідним методичним апаратом рубрик навігатора з одночасною фіксацією відповідних індексів УДК є одним зі шляхів удосконалення інформаційно-пошукової системи Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, який значно полегшує процес наукового опрацювання документів і сприяє підвищенню його якості. **У висновках** констатується: зазначення класифікаційних індексів і заголовків рубрик УДК у рубриках тематичного навігатора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, поглиблення розгалуженої системи відповідності між двома класифікаційними схемами, уніфікація індексів УДК підвищують якість паралельного індексування документів за різними класифікаціями, дають змогу уникати інформаційного шуму під час пошуку інформації медичної тематики, гарантують ефективний доступ до документних масивів і отримання релевантних відповідей на користувачькі запити.

К л ю ч о в і с л о в а: електронний каталог, бібліотечні класифікації, деталізація рубрик, тематичний навігатор, предметний пошук, система відповідності, інформаційно-пошукова система Національна бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Актуальність теми дослідження. Характерними рисами сучасного суспільства є постійне зростання значення інформації, знань у інформаційному забезпеченні науки, освіти, виробництва, які є підґрунтям подальшого ефективного розвитку держави. Визначальними чинниками осучаснення процесів, які відбуваються у суспільстві, є, зокрема, формування єдиного інформаційного

простору, здатного задовольнити зростаючі потреби в інформації, підтримка інформаційних комунікацій, уможливлення вільного і усвідомленого доступу до знанневих ресурсів, раціонального і всебічного використання накопиченого наукового потенціалу, надання різноманітних інформаційних послуг.

Відповідно, бібліотеки мають оптимізувати свої технології; формувати чітко визначені механізми організації фондів, їх зберігання, удосконалення доступу до інформації та знань; модернізувати традиційні та впроваджувати інноваційні методи роботи з метою виконання власних завдань і задоволення зростаючих інформаційних потреб користувачів. Фахівці сучасних наукових бібліотек мають виконувати науково-дослідну роботу в галузі організації інформаційних ресурсів, зокрема, з удосконалення методики і техніки їх наукового опрацювання, а також підтримувати інформаційно-пошукові системи бібліотек в актуальному стані, постійно оновлювати їх лінгвістичне забезпечення з метою інформаційної підтримки наукових досліджень і практичної діяльності на якісно новому рівні. Реалізація цих завдань ускладнюється величезним обсягом накопичених масивів інформації, серед яких науковці, спеціалісти мають обирати необхідні джерела інформації та швидко їх оновлювати згідно зі змінами у структурі наукового знання. Навігаторами у безмежному інформаційному просторі, спроможними за допомогою арсеналу різних засобів забезпечувати багатоаспектний інтелектуальний пошук, є інформаційно-пошукові системи наукових бібліотек.

Варто зазначити, що найефективнішим видом тематичного пошуку є пошук за бібліотечною ієрархією. Від уміння користуватися структурою бібліотечних фондів, від наявності певних навичок застосовувати навігаційні і пошукові засоби інформаційно-пошукової системи бібліотеки залежить якість і результативність пошуку необхідних джерел інформації. Тому адаптація пошукової системи до потреб користувачів, її постійна оптимізація, зокрема, деталізація структури бібліотечної ієрархії, є одним з пріоритетних завдань сучасної наукової бібліотеки.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблема організації тематичного пошуку за бібліотечною ієрархією з метою ефективного використання величезних масивів, накопичених науковими бібліотеками інформаційних ресурсів, є однією з найважливіших у бібліотекознавстві. Питання застосування наукових класифікацій для структурування інформації та організації бібліотечних фондів, постійного розвитку і удосконалення інформаційно-пошукових систем, зокрема, елементів їх лінгвістичного забезпечення, оптимізації навігаційних і пошукових засобів, забезпечення зв'язку бібліотечної класифікації з електронним каталогом тощо перебувають у полі зору як зарубіжних, так і українських бібліотекознавців.

Наприклад, формування каталогів і баз даних, базові принципи каталогізації та класифікації бібліотечних матеріалів у своїх працях вивчають науковці Школи інформаційних досліджень Університету Піттсбурга (Пенсільванія, США), Школи інформації та бібліотечної справи Університету Північної Кароліни (Ралі, США), Школи бібліотечних та інформаційних наук Університету Сіммонса (Бостон, США), Школи гуманітарних наук та мов Університету Нового Південного Уельсу (Кенсінгтон, Австралія): професор Арлен Тейлор, доцент Кетрін Візер,

доктор філософії Даніел Джудрі, професор історії та філософії науки Девід Міллер та інші [12]. Зарубіжні фахівці також досліджують процеси предметного доступу до інформації, керування напрямом пошуку в електронних бібліотечних каталогах, функціональні вимоги до бібліографічних записів, застосування у записах зв'язаних даних тощо.

Завдання наукових бібліотек щодо організації інформаційних масивів і надання доступу до відкритих освітніх ресурсів досліджує у своїх працях асистент наукової бібліотеки Ганноверського університету Сабіна Штуммейер (Німеччина) [13]. Використання у бібліотеках німецькомовних країн універсальних класифікацій та представлення вичерпних даних для тематичного пошуку в онлайн-каталозі, значення класифікації як інструменту спільної індексації документів, ефективність упровадження регенсбурзької класифікації (RVK) у бібліотечну технологію є темами наукових досліджень співробітників бібліотеки Регенсбурзького університету – доктора Інес Хойслер і доктора Наоки Верр (Німеччина) [11].

Проблеми аналітико-синтетичного опрацювання документів, застосування інформаційно-пошукових мов у бібліотеках і архівах, створення пошукових образів документів, класифікації інформаційно-пошукових мов, аналіз пошукових можливостей електронних каталогів бібліотек України та комунікаційних засад документної евристики порушуються у працях докторки наук із соціальних комунікацій О. М. Збанацької (Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого) [7]. Питання технології управління знаннями і семантичних технологій у науковій бібліотеці, застосування класифікаційних систем у бібліотечній технології, організації бібліотечних порталів знань, структурування масивів джерел наукової інформації згідно з бібліотечною ієрархією, зміни підходів до опису бібліотечних ресурсів досліджує докторка наук із соціальних комунікацій К. В. Лобузін (Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, далі НБУВ) [1; 8; 9]. Про організацію електронних ресурсів у сучасній науковій бібліотеці, структурування масивів джерел наукової інформації, групування інформаційних матеріалів за тематикою, удосконалення процесів навігації та пошуку йдеться у колективних монографіях наукових співробітників НБУВ «Семантичні технології у науковій бібліотеці» та «Бібліотечні портали знань» [1; 9].

Головним досягненням розглянутих публікацій є дослідження структурування інформаційних ресурсів за бібліотечними класифікаціями, оптимізації пошукових і навігаційних засобів інформаційно-пошукових систем бібліотек, організації інтелектуального пошуку необхідних джерел інформації, а також використання класифікаційних систем під час наукового опрацювання документів для ефективного функціонування пошукових систем наукових бібліотек, здатних забезпечити повні та релевантні відповіді на користувачькі запити.

Мета статті – дослідження процесу деталізації розділів тематичного навігатора з одночасним поглибленням відповідності між бібліотечними класифікаціями, що застосовуються в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського на прикладі розділу «Охорона здоров'я. Медичні науки».

Виклад основного матеріалу. Бібліотечна класифікація є важливим організаційним інструментом упорядкованого структурування джерел інформації, який допомагає визначати і уточнювати напрями інтелектуального пошуку, здійснювати його за допомогою навігаційних і пошукових засобів інформаційно-пошукової системи. Безумовно, високий рівень деталізації бібліотечної ієрархії, побудованої згідно з науковою класифікацією, і можливість перегляду її під час інтелектуального пошуку визначають якість пошукової системи бібліотеки як потужного засобу управління знаннями.

Сучасні наукові бібліотеки, зокрема Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, надають доступ до перегляду структури бібліотечних фондів, що, безумовно, оптимізує їх використання. Доступ до електронного каталогу НБУВ забезпечує розроблений відділом інформаційно-комунікаційних технологій тематичний навігатор, який є органічною підсистемою інформаційно-пошукової, інформаційно-комунікаційної системи бібліотеки, компонентом лінгвістично-довідкового забезпечення автоматизованої бібліотечної технології, а також прикладом застосування сучасних інформаційних технологій у робочому процесі наукового опрацювання документів [6, с. 5].

Завдяки логічній послідовності тематичного групування матеріалів, постійній деталізації структури, відповідно до накопичення великих обсягів документів певної тематики, ретельному формуванню записів рубрик з повними переліками тем і предметів, що охоплюються ними, завдяки якісному науковому опрацюванню документів, чіткому окресленню зв'язків між компонентами бібліографічних записів, зокрема між незалежними класифікаціями, тематичний навігатор НБУВ допомагає користувачам обирати найнеобхідніші джерела інформації. Крім того, поглиблення відповідності між Рубрикатором НБУВ і Універсальною десятковою класифікацією (далі УДК), яке супроводжує процес тематичної диференціації рубрик навігатора, позитивно впливає на якість паралельного наукового опрацювання надходжень, створює умови для реалізації тематичного доступу до ресурсів бібліотечних фондів різних країн. Варто зазначити, що використання комбінації декількох інформаційно-пошукових мов у навігаційних і пошукових процесах дає змогу визначити власну стратегію пошуку і гарантує отримання найповнішого і точного результату [5, с. 44].

Деталізація розділів тематичного навігатора здійснюється відповідно до повного варіанта Рубрикатора НБУВ, який має значно розгалуженішу структуру, з оснащенням записів рубрик належним методичним апаратом, а також з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку наукового знання й актуальної тематики наукових досліджень.

Розділ «Охорона здоров'я. Медичні науки» потребує деталізації у зв'язку з надходженням до фондів НБУВ великої кількості документів медичної тематики, які мають бути опрацьовані за двома класифікаційними схемами. Крім того, тематичний навігатор має забезпечити користувачам зручний, наочний і швидкий диференційований доступ до інтелектуальних досягнень з метою інформаційної підтримки подальшої наукової та практичної діяльності у галузі медицини.

Зазначений розділ є одним із найскладніших з точки зору формування відповідності між двома незалежними бібліотечними ієрархіями, знаходження у таблицях УДК семантичних еквівалентів рубрикам навігатора з урахуванням аспектів теми, яка розглядається. Зрозуміло, що структури незалежних класифікаційних схем відрізняються одна від одної через використання різних ознак для деталізації рубрик, власних правил, методики і логічних принципів побудови власних структур [1, с. 319].

Класифікації, які використовуються в НБУВ для наукового опрацювання документів, надають перевагу різним аспектам розгляду теми і групують документи за різними ознаками змісту: питання, зібрані під однією рубрикою Рубрикатора НБУВ, можуть розглядатися у різних рубриках УДК і навпаки. Тому, при необхідності, передбачено можливість введення до опису рубрики кількох індексів УДК (індекси основної таблиці УДК, складні, складені, комбіновані). Також через відсутність позначення певних понять та тем у таблицях УДК прямими індексами для встановлення детальних змістових зв'язків із рубриками навігатора доводиться застосовувати не тільки розділ «61 Медичні науки», а й розділи інших класів УДК, насамперед розділи «53 Фізика», «33 Економіка. Економічні науки», «54 Хімія. Кристалографія», «58 Ботаніка», «59 Зоологія».

У багатьох випадках побудова індексів УДК є складним процесом, але зафіксовані індекси у подальшому, безумовно, прискорюють наукове опрацювання документів за двома класифікаціями одночасно, особливо у складних випадках індексації, полегшують утворення комбінованих (складних або складених) індексів УДК, які окреслюють декілька аспектів висвітлення теми, сприяють уніфікації індексів, яка зумовлює точність відповідей на користувачські запити, а також оптимізують навігаційні й пошукові процеси [3, с. 43]. Завдяки представленню системи відповідності між незалежними класифікаціями на сайті НБУВ користувач отримує можливість обирати власну стратегію навігації у величезних масивах інформаційних ресурсів, керувати напрямками інтелектуального пошуку документів, розширювати або звужувати його рамки за тематичними аспектами, використовувати специфіку і переваги структури певної системи організації знань для групування матеріалів за темою, що досліджується [5, с. 46].

Інтеграція різних за структурою інформаційно-пошукових мов сприяє:

- підвищенню ефективності інформаційно-пошукової системи та розвитку міжбібліотечної комунікації, зокрема, обміну інформацією між бібліотеками світу;
- створенню загальних зведених каталогів;
- спільному використанню баз даних;
- можливості пошуку за одним запитом в електронних каталогах різних бібліотек тощо.

Детально розроблений розділ «61 Медичні науки», як правило, надає відповідні рубрикам навігатора індекси УДК. Насамперед це – прямі індекси:

616.921.8 Коклюш;
616.917 Скарлатина. Скарлатинозна гарячка;
616.921.5 Грип.

Складні індекси УДК, які відповідають великій кількості захворювань, утворюються за допомогою спеціальних визначників, наведених у розділі «616 Патологія. Клінічна медицина»:

616.511-022.7 Інфекційна еритема («п'ята хвороба»);
616.316.5-002.1 Епідемічний паротит. Свинка.

Ті самі спеціальні визначники використовуємо для позначення етіології, патогенезу, перебігу певної хвороби, діагностики, видів лікування та інших питань, наприклад:

616.24-002.5 Легеневий туберкульоз. Сухоти;
616.24-002.5-02 Етіологія легеневого туберкульозу;
616.24-002.5-06 Взаємовідношення туберкульозу легенів з іншими захворюваннями та станами організму;
616.24-002.5-07 Семіологія, симптоматологія, симптоми туберкульозу легенів. Діагностика туберкульозу легенів. Пропедевтика;
616.24-002.5-08 Лікування туберкульозу легенів;
616.24-002.5-085 Терапія туберкульозу легенів. Лікувальні заходи. Фармакотерапія туберкульозу легенів;
616.24-002.5-085.84 Електротерапія туберкульозу легенів;
616.24-002.5-085.849.19 Лазеротерапія туберкульозу легенів;
616.24-002.5-091 Патологічна анатомія при легеневому туберкульозі
616.24-002.5-092 Патологічна фізіологія. Патогенез легеневого туберкульозу;
616.24-002.5-092.19 Імунітет при легеневому туберкульозі.

У багатьох випадках формування відповідності між рубриками тематичного навігатора НБУВ і УДК маємо застосовувати різні розділи таблиці УДК. Розглянемо деякі приклади. Так, у підрозділі «Р12 Гігієна» для позначення фізичних чинників зовнішнього середовища застосовуємо:

– прямі індекси розділу «61 Медичні науки»:
613.16 Фізичні фактори зовнішнього середовища;

– прямі індекси інших розділів:
543.26 Аналіз повітря. Виявлення забруднення в повітрі;

– складні індекси, утворені за допомогою спеціальних визначників:
613.5(1-21) Гігієна міського житла;

– складені індекси, утворені з двох (і більше) індексів того самого розділу або з індексів різних розділів і навіть класів:

**613.164:534 Коливання як фізичний фактор зовнішнього середовища;
613:57.044]:577.118 Мікроелементи та їх гігієнічне значення;
613:57.044]:546.15 Йод та його гігієнічне значення;
502.3:613.15 Якість повітря;
613:57.047]:579 Мікрофлора як біологічний чинник зовнішнього середовища;
613:316.3]:331.56 Безробіття як соціальний чинник.**

Іноді для позначення певної теми або поняття, які розглядаються у підрозділі «Р12 Гігієна», застосовують індекси лише інших розділів:

502.51:504.5]:628.4.038 Забруднення гідросфери промисловими відходами.

Зазначений індекс утворено комбінацією індексів:

**502.51:504.5 Забруднення гідросфери. Забруднення води (502.51 Гідросфера,
504.5 Шкода від небезпечних матеріалів. Забруднення);
628.4.038 Промислові відходи. Відходи виробництва, фабричні відходи
(відходи, що пов'язані з виробничим процесом).**

Підрозділ «Р19 Епідеміологія» охоплює питання, пов'язані з певними захворюваннями. Відповідні індекси УДК утворюємо, наприклад, за допомогою складного індексу розділу «616 Патологія. Клінічна медицина» (616.98 Специфічні інфекції та спеціальний визначник -036.22) та індексу розділу «578 Вірусологія» для позначення збудника хвороби (578.824 *Rhfbdoviridae*):

616.98-036.22:578.824 Епідеміологія сказу.

Також для позначення збудників хвороб застосовуємо розділи «579 Мікробіологія», «591 Загальна зоологія» тощо. Ті самі розділи застосовуємо для позначення захворювань, охоплених підрозділом «Р51 Інфекційні та паразитарні хвороби»:

**616.98:579.882 Орнітоз. Хвороба Рейтера;
616.993:579.835 Ящур;
616.98:579.86 Стафілококова інфекція;
616.98:578.835.1 Ентеровірусні інфекції.**

Головна складність побудови цих індексів – з'ясувати, до інфекції якого типу належить певне захворювання, і який саме вірус, мікроорганізм чи бактерія його викликають. Якщо навігатор містить цілий комплекс рубрик, кожна з яких відповідає певній хворобі, то відповідні індекси УДК маємо утворювати додаванням позначення її збудника, наприклад, до індексу 616.98 (також застосовуємо інші рубрики розділу «616.9 Контактні захворювання. Інфекційні (заразні) захворювання, гарячки»).

Назви збудників хвороб наведено у таблицях УДК як українською, так і латиною (іноді обома мовами), тому доречно зафіксувати знайдені позначення у записях рубрик (пов'язати їх з певними захворюваннями) і у подальшому не витратити зайвий час на пошуки:

578.825 Herpetoviridae;
578.828 Retroviridae. Ретровіруси;
578.835.1 Ентеровірус;
579.881 Rickettsiales;
579.882 Хламідії.

У підрозділі «Р35 Загальна терапія» для позначення певних методів лікування використовуємо як прямі індекси, наведені у таблицях УДК, так і складені індекси, які утворюються із застосуванням інших розділів:

615.814.5 Лікування укусами бджіл;
616-085.919:598.115 Лікування зміною отрутою;
616-085.919:597.8 Лікування жабиною отрутою;
616-085:637.146.23 Кумисолікування.

Зазначимо, досить складною є побудова індексів УДК, відповідних рубрикам підрозділу навігатора «Фармакологія. Фармація. Токсикологія». Наприклад, Рубрикатор НБУВ містить комплекс рубрик щодо ліків різного хімічного складу. Відповідні індекси УДК утворюємо за допомогою спеціальних визначників '1, котрі підрозділяються як 546, та '2/'9, які своєю чергою підрозділяються як 547.2/.9, згідно з методичними вказівками до рубрики «615.2 Лікарські засоби за їх основною дією». Безумовно, дуже корисно побудувати і зафіксувати утворені індекси та застосовувати їх під час опрацювання документів без зайвих витрат часу. Такий підхід забезпечує уніфікацію індексів УДК, створення уніфікованих пошукових образів документів і, відповідно, точність результатів пошуку. Наприклад:

615.27'118 Препарати, які містять фосфор;
615.27'119 Препарати, які містять миш'як (арсен);
615.28'26 Спирти як антисептичні засоби;
615.28'562.1 Група фенолу;
615.28'831 Похідні оксихіноліну;
615.28'914 Бальзами.

Так само варто фіксувати індекси УДК до підрозділу «Токсикологія», побудова яких вимагає використання індексів хімічних елементів і сполук, органічних і радіоактивних речовин, добрив тощо:

615.916:546.62 Алюміній як отрута. Токсикологія алюмінію;
615.916:546.45 Берилій як отрута. Токсикологія берилію;
615.91:661.162.2 Гербіциди як отрути. Токсикологія гербіцидів;
615.91:661.163.2 Фунгіциди як отрути. Токсикологія фунгіцидів.

Зауважимо, що саме послідовна обробка рубрик окремого розділу навігатора найбільше сприяє уніфікації індексів завдяки використанню певних принципів їх побудови. У багатьох випадках класифікаційні рішення, ухвалені різними фахівцями, можуть відрізнятись одне від одного, хоча жодне з них і не буде помилковим. Кожний фахівець самостійно визначає головну тему документа, її основні

аспекти, вирішує, за допомогою яких саме визначників або індексів якомога ширше і глибше можна розкрити зміст твору. Але для формування структури розділу дуже важливо будувати індекси за однією логікою, тому доречно використовувати наведені у записах рубрик приклади:

613:316.3 Соціальні чинники та їх гігієнічна оцінка;
613:316.3]:33.05-044.372 Економічні кризи як соціальні чинники;
613:316.3]:331.56 Безробіття як соціальний чинник.

Послідовна обробка рубрик дає змогу утворювати комплекси уніфікованих рубрик УДК, індекси яких містять, наприклад, позначення різних виробництв. Безумовно, набагато зручніше обирати необхідні індекси із запису однієї рубрики навігатора, ніж з усієї таблиці УДК. Наприклад, для рубрики навігатора «Гігієна праці в інших галузях промисловості»:

613.6:655 Гігієна праці у поліграфічній промисловості;
613.6:780.61/66 Гігієна праці у виробництві музичних інструментів;
613.6:686.86 Гігієна праці у виробництві канцелярського приладдя;
613.6:688.7 Гігієна праці у виробництві іграшок;
613.6:671 Гігієна праці в ювелірному виробництві;
613.6:636.085.55 Гігієна праці у виробництві комбікормів.

Що важливо, завдяки ретельній побудові системи відповідності між незалежними класифікаціями у базі даних, призначеній для укладання описів рубрик тематичного навігатора НБУВ, автоматично формується структура фондів бібліотеки за УДК, яка адаптує інформаційно-пошукову мову бібліотеки до міжнародних вимог і поступово створює передумови для приведення бібліографічних записів каталогів НБУВ до міжнародних стандартів (у частині предметного доступу), дає змогу реалізувати на порталі НБУВ пошук в електронному каталозі та інших електронних інформаційних ресурсах через Універсальну десяткову класифікацію [8, с. 4].

Наприклад, для підрозділу «Вірусні інфекції» отримуємо перелік рубрик УДК з епідеміології інфекційних захворювань з позначенням їх збудників (для укладання індексів рубрик застосовано розділи УДК «578 Вірусологія» і «579 Мікробіологія»), серед яких:

616.98 Специфічні інфекції;
616.98-036.22 Епідеміологія специфічних інфекцій;
616.98-036.22:578.824 Епідеміологія сказу;
616.98-036.22:578.828 ВІЛ Епідеміологія ВІЛ/СНІДу;
616.98-036.22:578.835.1 Епідеміологія інфекційних захворювань, викликаних ентеровірусами;
616.98-036.22:579.83 Епідеміологія спірохетозів;
616.98-036.22:579.834 Епідеміологія лептоспірозу;
616.98-036.22:579.841 Епідеміологія бруцельозу, туляремії;
616.98-036.22:579.852.11СБ Епідеміологія сибірської виразки;
616.98-036.22:579.86 Епідеміологія правцю.

Безумовно, користування структурою фондів бібліотеки за УДК є корисним під час паралельного наукового опрацювання надходжень, зокрема, для укладання уніфікованих індексів.

Глибина деталізації рубрик розділу «Охорона здоров'я. Медичні науки» відповідає структурі повного варіанта Рубрикатора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, побудованого з урахуванням особливостей накопичення джерел інформації у фондах НБУВ та їх тематичного спрямування. Обидві класифікації, що застосовуються, дають змогу в подальшому розгалужувати певні рубрики відповідно до змін у структурі наукового знання. Рівень деталізації рубрик залежить від їх актуальності.

Процес деталізації навігатора передбачає, зокрема, упорядкування тематичної структури фондів НБУВ, змістове редагування записів рубрик, доповнення їх новими термінами, поняттями, актуальними темами, у разі потреби, корегування структури бібліотечної ієрархії.

Безумовно, визначення взаємозв'язків між різними штучними інформаційно-пошуковими мовами, які є неузгодженими між собою системами тематичного опису знань, знаходження еквівалентності або значного співпадіння змісту певних рубрик, оптимізує навігаційні і пошукові процеси, тобто значно підвищує ефективність використання фондів бібліотеки. Зіставлення структур незалежних класифікаційних ієрархій допомагає з'ясувати не лише сутність предметних галузей та принципи їх рубрикації, а й зміст встановлених зв'язків, термінологічні, структурні та семантичні особливості представлення понять.

Узгодженість між незалежними класифікаційними системами, структуру кожної з яких сформовано за власними правилами, методикою і логічними принципами організації наукового знання, дає змогу обирати власну стратегію навігації у величезних масивах інформаційних ресурсів, керувати напрямками інтелектуального пошуку документів, розширювати або звужувати його рамки. Виявлення і фіксування у записах рубрик тематичного навігатора відповідних індексів УДК уможливує переформулювання запиту з однієї інформаційно-пошукової мови на іншу, а також продовження пошуку за обраною класифікацією.

Синтезовані індекси УДК до рубрик навігатора призначені, зокрема, для застосування під час наукового опрацювання документів. Вони також можуть бути основою для укладання складних і складених індексів, до якої фахівець додає спеціальні визначники, інші індекси тощо для позначення певних аспектів теми. Принципи побудови наведених індексів УДК можна використовувати як алгоритм укладання аналогічних індексів. Все це сприяє створенню уніфікованих індексів УДК, завдяки чому формується струнка структура бібліотечних фондів за УДК.

Висновки. Отже, деталізація рубрик розділу «Охорона здоров'я. Медичні науки» тематичного навігатора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського із одночасним поглибленням системи відповідності між незалежними класифікаціями є одним із головних технологічних процесів, спрямованих на актуалізацію лінгвістичного забезпечення інформаційно-пошукової системи НБУВ

і формування надійної основи її функціонування, оптимізацію і забезпечення високо-якісного процесу наукового опрацювання документів, а також багатоаспектного системного підходу до розкриття їх змісту, що посилює навігаційні, пошукові можливості системи і є підґрунтям для створення умов зручного, ефективного орієнтування користувачів у величезному інформаційному просторі.

Завдяки деталізації рубрик тематичного навігатора НБУВ, який забезпечує зв'язок бібліотечної ієрархії з електронним каталогом, створюються додаткові точки доступу до інформаційних джерел, сприятливі умови для уникнення інформаційного шуму під час пошуку документів медичної тематики, що зумовлює істотне піднесення якості й ефективності функціонування інформаційно-пошукової системи бібліотеки, повне і раціональне використання її фондів.

Зазначення класифікаційних індексів і заголовків рубрик УДК у рубриках тематичного навігатора НБУВ, поглиблення розгалуженої системи відповідності між двома класифікаційними схемами, уніфікація індексів УДК, фіксація класифікаційних рішень у складних випадках індексування мінімізують часові витрати, підвищують якість паралельного індексування документів за різними класифікаціями, гарантують ефективний доступ до документних масивів і отримання релевантних відповідей на користувацькі запити.

Оновлення, ретельна організація і диференціація рубрик розділу «Охорона здоров'я. Медичні науки» – важливий етап удосконалення тематичного навігатора НБУВ як складника інформаційно-пошукової системи бібліотеки, здатного забезпечити належний рівень інформаційного обслуговування користувачів, а саме оперативний, зручний, продуктивний доступ до інформаційних джерел, можливість повного і всебічного застосування бібліотечної ієрархії та системи відповідності між незалежними класифікаціями, що застосовуються у бібліотеці.

Список бібліографічних посилань

1. Бібліотечні портали знань : колективна монографія / Лобузін К. В. та ін. ; відп. ред. К. В. Лобузін; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2022. 378 с.

2. Ведення бази даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» у робочому аркуші «RUBR» електронного каталогу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» : інструкція / С. В. Галицька, Н. В. Орешина, Є. І. Сидиченко, Т. П. Устинова. Київ : НБУВ, 2020. 50 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003838>

3. Галицька С. В. Актуалізація тематичного навігатора НБУВ на прикладі проблематики медицини та охорони здоров'я. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 4. С. 34–47. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2021.04.034>

4. Галицька С. В. Бібліотечні класифікації в інформаційно-пошукових системах: досвід бібліотек університетів Німеччини. *Бібліотечний вісник*. 2022. № 2. С. 70–83. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2022.02.070>

5. Галицька С. В. Відповідність між системами класифікацій в інформаційно-пошукових системах бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 2023. № 1. С. 43–55. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2023.01.043>

6. Галицька С. В. Удосконалення методичного апарату рубрик тематичного навігатора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 1. С. 13–23. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2021.01.013>

7. Збанацька О. М. Класифікаційні таблиці, рубрикатори, класифікатори як засоби створення пошукового образу документа. *Термінологія документознавства та суміжних галузей* : збірник наукових праць. Київ, 2014. Вип. 8. С. 142–148.

8. Лобузін К. В., Галицька С. В., Орешина Н. В. Адаптація лінгвістичних засобів наукової бібліотеки до вимог інтернет-середовища та міжнародних стандартів. *Бібліотечний вісник*. 2017. №. 4. С. 3–7.

9. Семантичні технології у науковій бібліотеці / Лобузін К. В. та ін. ; відп. ред. К. В. Лобузін; НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. Київ, 2019. 312 с.

10. Універсальна десяткова класифікація (УДК). Основна таблиця: 5 Математика та природничі науки; 60 Біотехнологія; 61 Медичні науки. Державна наукова установа «Книжкова палата України ім. Івана Федорова»; [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін. ; голов. ред. М. І. Сенченко]. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Книжкова палата України, 2008. 419 с.

11. Häusler Ines, Werr Naoka. Die Regensburger Verbundklassifikation (RVK). *Bibliotheks und Informationspraxis*. 2018. N 53. S. 127–164. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110299250-005>

12. Joudrey, D., Taylor, A., Wissner, K. The organization of information. Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC, Santa Barbara, California, 2018. URL: <https://www.worldcat.org/search?q=au=%22Joudrey,%20Daniel%20N.%22>

13. Sabine Stummeyer. Open Educational Resources im Hochschulbereich. Neue Aufgaben für Bibliotheken. *Digitale Medien*. 2019. URL: https://open-educational-resources.de/fp_materialien/open-educational-ressourcesim-hochschulbereich-neue-aufgaben-fr-bibliotheken/

References

1. Lobuzina, K. V. (Et al.). (2022). *Bibliotechni portaly znan* [Library knowledge portals]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

2. Halytska, S. V., Orieshyna, N. V., Sydychenko, E. I., & Ustinova, T. P. (2020). Vedennia bazy danykh "Skorochenyi variant Rubrykatora NBUV dlia naukovoï biblioteky" u robochomu arkushi "RUBR" elektronnoho katalogu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho»: instruktsiia [Maintenance of the database "Abbreviated version of the VNLU Rubricator for the scientific library" in the worksheet "RUBR" of the electronic catalog of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine": Instruction]. Kyiv, Ukraine: VNLU. Retrieved from <http://irbis-nbu.gov.ua/everlib/item/er-0003838> [In Ukrainian].

3. Halytska, S. V. (2021). Aktualizatsiya tematychnoho navihatora NBUV na prykladi problematyky medytsyny ta okhorony zdorovia [Update of the thematic navigator of the VNLU on the example of the problems of medicine and health care]. *Biblioteknyi Visnyk*, 4, 34-47. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2021.04.034> [In Ukrainian].

4. Halytska, S. V. (2022). Bibliotekni klasyfikatsii v informatsiino-poshukovykh systemakh: dosvid bibliotek universytetiv Nimechchyny [Library classifications in information and search systems: the experience of German university libraries]. *Biblioteknyi Visnyk*, 2, 70-83. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2022.02.070> [In Ukrainian].

5. Halytska, S. V. (2023). Vidpovidnist mizh systemamy klasyfikatsii v informatsiino-poshukovykh systemakh bibliotek [Correspondence between classification systems in information and search systems of libraries]. *Biblioteknyi Visnyk*, 1, 43-55. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2023.01.043> [In Ukrainian].

6. Halytska, S. V. (2021). Udoskonalennia metodychnoho aparatu rubryk tematychnoho navihatora [Improving the methodological apparatus of the headings of the thematic navigator VNLU]. *Biblioteknyi Visnyk*, 1, 13-23. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2021.01.013> [In Ukrainian].

7. Zbanatska, O. M. (2014). Klasyfikatsiini tablytsi, rubrykatory, klasyfikatory yak zasoby stvorennia poshukovoho obrazu dokumenta [Classification tables, headings, classifiers as a means of creating a searchable image of the document]. *Terminolohiia dokumentoznavstva ta sumizhnykh haluzei*, 8, 142-148. [In Ukrainian].

8. Lobuzina, K. V., Halytska, S. V., & Orieshyna, N. V. (2017). Adaptatsiia linhvistychnykh zasobiv naukovoï biblioteky do vymoh internet-seredovyscha ta mizhnarodnykh standartiv [Adaptation of the linguistic resources of the scientific library to the requirements of the Internet environment and international standards]. *Biblioteknyi Visnyk*, 4, 3-7. [In Ukrainian].

9. Lobuzina, K. V. (Etc.). (2019). *Semantychni tekhnolohii u naukovii bibliotetsi* [Semantic technologies in the scientific library]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

10. (2008). *Universalna desiatkova klasyfikatsiia (UDC). Osnovna tablytsia: 5 Matematyka ta pryrodnychi nauky; 60 Biotekhnolohiia; 61 Medychni nauky* [Universal decimal classification (UDC). The main table: 5 Mathematics and natural sciences; 60 Biotechnology; 61 Medical sciences]. (2nd ed.). Kyiv, Ukraine: Knyzhkova palata Ukrainy. [In Ukrainian].

11. Häusler, Ines, & Werr, Naoka. (2018). Die Regensburger Verbundklassifikation (RVK). *Bibliotheks und Informationspraxis*, 53, 127-164. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110299250-005> [In Deutsch].

12. Joudrey, D., Taylor, A., & Wisser, K. (2018). *The organization of information*. Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC, Santa Barbara, California. Retrieved from <https://www.worldcat.org/search?q=au=%22Joudrey,%20Daniel%20N.%22> [In English].

13. Stummeyer, Sabine (2019). *Open Educational Resources im Hochschulbereich. Neue Aufgaben für Bibliotheken. Digitale Medien*. Retrieved from https://open-educational-resources.de/fp_materialien/open-educational-ressourcesim-hochschulbereich-neue-aufgaben-fr-bibliotheken/ [In Deutsch].

Svitlana Halytska,

<https://orcid.org/0000-0001-7902-8580>,

Researcher,

Department of Integrated Processing of Documents,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

DETAILING THE STRUCTURE OF THE THEMATIC NAVIGATOR OF THE V. I. VERNADSKYI NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE: ON THE EXAMPLE ON THE SECTION «HEALTH CARE. MEDICAL SCIENCES»

The purpose of the study is study of the process of detailing the sections of the thematic navigator with the simultaneous deepening of correspondence between library classifications used in the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine using the example of the section "Health care. Medical Sciences". **The research methodology** is based on the use of general scientific and special research methods (generalization, systematic, classification, descriptive). **Scientific novelty**. The article deals with the issue of detailing the headings of the section "Health care. Medical sciences" of the thematic navigator of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. The importance of differentiation of the headings of the thematic navigator and deepening of correspondence between the classifications applied in the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine is emphasized. Examples of the use of different classes of UDC for building indexes corresponding to the headings of the navigator of a medical orientation are given. It is noted that detailing and equipping the navigator's headings with the appropriate methodical apparatus with the simultaneous fixation of the corresponding UDC indexes is one of the processes of improving the information and search system of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, which greatly facilitates the process of scientific processing of documents and determines its quality. **Conclusions**. Designation of classification indices and headings of UDC headings in the headings of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine thematic navigator, deepening of the extensive system of correspondence between two classification schemes, unification of UDC indices increase the quality of parallel indexing of documents according to different classifications, make it possible to avoid information noise when searching for information on medical topics, guarantee effective access to document arrays and receiving relevant answers to user requests.

Key words: electronic catalog, library classifications, detailing of rubrics, thematic navigator, subject search, correspondence system, information and search system of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine.

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
3, Holosiivskiy avenue, Kyiv, 030039, Ukraine
e-mail: galizkaya@nbuv.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 14.01.2024 р.